

УДК 327 (477:498) (043)

УКРАЇНА – РУМУНІЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН

У статті аналізуються сучасні відносини між Україною та Румунією у політичній, економічній, гуманітарній сферах. Розглядається історичний ракурс розвитку двосторонніх взаємин, в яких домінували складні, здебільшого успадковані з минулого, проблемні питання, акцентується увага на зусиллях двох держав щодо їх вирішення у відповідності з нормами міжнародного права. На основі аналізу нинішнього стану українсько-румунських відносин, що позначається співпадінням стратегічних цілей двох держав, засудженням Румунією агресії РФ проти України та підтримкою територіальної цілісності і суверенітету нашої держави, євроатлантичної інтеграції, активізацією двостороннього співробітництва, робиться висновок про появу сталих позитивних тенденцій, початок нового етапу двосторонніх відносин. Відзначається, що румунська сторона виступає послідовним союзником України у протистоянні російській експансії та забезпеченні регіональної стабільності. У статті розглядаються перспективи поглиблення українсько-румунської взаємодії в контексті регіональної безпеки, європейської та євроатлантичної інтеграції.

Ключові слова: українсько-румунські відносини, Румунія, двосторонній діалог, економічне співробітництво, національні меншини, регіональна безпека, європейська інтеграція

Україна та Румунія зацікавлені в розширенні двосторонньої співпраці – наголосили Президент України Петро Порошенко та Президент Румунії Клаус Йоханніс під час чергової зустрічі 13 лютого 2016 року в ході Мюнхенської конференції з питань безпеки. Глави двох держав акцентували увагу на актуальних ви-

ЛУСКАЛОВА К.Є.,
кандидат
філософських наук,
доцент кафедри
регіональних систем
та європейської
інтеграції
Дипломатичної
академії України
при МЗС України

кликах регіональній безпеці та російській агресії проти України, відзначили перспективність нарощування співробітництва у різних сферах та взаємну налаштованість до подальшого поглиблення двостороннього діалогу¹.

Помітна активізація українсько-румунського діалогу на найвищому рівні, принципова позиція всіх щаблів влади офіційного Бухареста щодо підтримки України у протистоянні агресії РФ та збереження територіальної цілісності і суверенітету нашої держави, допомога учасникам Антитерористичної операції, сприяння демократичним змінам в Україні та її євроінтеграційним прагненням, конкретні ініціативи стосовно поглиблення двосторонньої та регіональної співпраці – ці та інші фактори дали підстави політичному істеблшменту, експертним колам двох країн вести мову про формування нового етапу українсько-румунських відносин².

З огляду на історичний ракурс розвитку співпраці між двома сусідніми країнами, такий висновок є правомірним.

Адже впродовж новітньої історії у відносинах України та Румунії спостерігалася достатня інертність, домінували проблемні питання, здебільшого успадковані з минулого. Для широкого загалу як в Україні, так і в Румунії відомими були саме суперечливі питання українсько-румунських стосунків, зокрема, спір щодо територіального розмежування континентального шельфу в Чорному морі навколо острова Зміїний, що дійшов Міжнародного суду ООН в Гаазі (2004-2009 рр.), румунська критика дій України щодо поглиблення судноплавного гирла Бистре на річці Дунай (в Міжнародній комісії із захисту р. Дунай та в рамках міжнародних конвенцій), мусування румунською пресою та політикумом проблеми нібито неналежного забезпечення прав румунської меншини в Україні. Ці та інші так звані “чутливі” фактори двосторонніх відносин набували політичного забарвлення, та стримували розвиток конструктивного співробітництва.

Не додавала позитиву в двосторонніх стосунках й ситуація з наданням румунського громадянства етнічним румунам на українських територіях, періодичне мусування румунськими мас-медіа та окремими політиками ідеї “Великої Румунії”, ревізіоністської тези про т.зв. “історичне право” на Чернівецьку і частину Одеської областей та острів Зміїний. Ці факти активно підігрівалися представниками Кремля, які вказували на можливі територіальні претензії Румунії до України, втручання

румунської влади в справі румун, які проживають в цих регіонах.

Домінування в двосторонніх стосунках саме проблемних питань не спонукали до активного діалогу. Двосторонні обміни між двома країнами характеризувалися низькою динамікою. За період з 1991 до 2014 року мали місце 7 обмінів офіційними візитами на рівні глав держав, всього 2 обміни візитами на рівні керівників урядів, та 3 – на міжпарламентському рівні³.

Підозрілість Києва та Бухареста впливала і на розбудову договірно-правової бази. Процес укладення двосторонніх угод мав затяжний характер, супроводжувався чисельними раундами переговорів.

З власного досвіду участі в двосторонньому переговорному процесі можу навести одну з ситуацій 2002 року. Зранку і до пізнього вечора впродовж двох днів тривали перемовини між українською і румунською делегацією з гуманітарних питань, зокрема щодо запровадження моніторингу із забезпечення прав румунської національної меншини в Україні та української – в Румунії. В окремі моменти здавалося, що ми взагалі не чуємо один одного, велися годинні дискусії навколо точності перекладу того чи іншого формулювання, давалася ознака взаємна недовіра сторін. У бесіді зі мною під час перерви одна із членів румунської делегації промовила: «дивлюся в ясні очі українських співрозмовників і ловлю себе на думці, що ви кажете правду, але водночас не віриться».

Разом з тим, розбудова конструктивних добросусідських відносин між Україною і Румунією визначається суттєвими об’єктивними чинниками. Наше історичне минуле пронизане прикладами культурно-духовного взаємозбагачення двох народів, зміцнене видатними історичними постатями. Наведу лише деякі факти. У румунській землі покоїться прах видатних борців за незалежність України Івана Мазепи та Пилипа Орлика. У румунському місті Галац, що на Дунаї, встановлено перший за межами України пам’ятник українському гетьману І.Мазепі (2004 р.). Сліди перебування козацького війська у вигнанні на чолі зі сподвижником Мазепи П.Орликом зберігає Бухарест. Український митрополит, святий Петро Могила, що народився поблизу міста Яси (Румунія), занесений до лику святих Румунської православної церкви.

Важливою детермінацією двосторонніх відносин є спільність кордону (понад 500 км), значний потенціал торговельно-економічної і транскордон-

ної співпраці, проживання на території обох країн національної меншини іншої сторони, а також євроінтеграційні устремління обох держав, взаємна налаштованість України та Румунії розбудовувати добросусідські відносини, вирішуючи проблемні питання в руслі міжнародного права.

2 червня 1997 року у м.Констанца (Румунія) був підписаний базовий політичний договір між Україною та Румунією про добросусідство і співробітництво, додатком до якого став окремий протокол про вирішення територіального спору щодо морського кордону в Чорному морі на основі міжнародного права та можливе звернення до Міжнародного суду ООН в Гаазі. 18 вересня 2002 року у м.Києві (Україна) сторони підписали Договір про державний кордон.

Впродовж шести років тривали складні двосторонні переговори (24 раунди) щодо розмежування морських просторів у Чорному морі, у 2004 році Румунія порушила справу в Міжнародному суді ООН. 2 вересня 2008 р. Міжнародний суд розпочав слухання справи, а 3 лютого 2009 р. прийняв одностороннє рішення, що є надзвичайно рідкісним в практиці Міжнародного суду. Вивчивши аргументи сторін та історію питання, а також можливі прецеденти, Міжнародний суд підтвердив українську приналежність острова Зміїний та наявність українських територіальних вод навколо острова, разом з тим вирішив, що цей острів не є складовою частиною берегової лінії. У судовому рішенні було визначено лінію розмежування виключних економічних зон між Україною та Румунією, що стала компромісом між румунською та українською позиціями⁴.

Україна та Румунія визнали рішення Міжнародного суду як справедливе і остаточне, таке, що ознаменувало успіх застосування міжнародного права в інтересах обох держав, виключило з порядку денного двосторонніх відносин складну проблему, успадковану з минулого, відкрило нові можливості для плідної співпраці між Україною та Румунією і стало прикладом вирішення спірних питань у розширеному регіоні Чорного моря.

До позитивних змін у новітніх двосторонніх стосунках привели надзвичайні виклики, які спіткали Україну і регіон у цілому внаслідок російської агресії, анексії Росією АР Крим, триваючої підтримки нею бойовиків на сході нашої держави, а також спроб Москви дестабілізувати ситуацію в південно-східних регіонах України, зокрема у прикордонній з Румунією Одеській області.

Колишні стереотипи й успадковані проблеми, які накопичувалися й експлуатувалися впродовж кількох десятиліть, були знівельовані реальними загрозами і відійшли на другий план. Ситуація почала динамічно змінюватися.

Запит щодо перезавантаження відносин спостерігався як у Києві, так і у Бухаресті. 17 березня 2015 року президент Румунії К.Йоганніс відвідав з офіційним візитом Київ. Глави обох держав П.Порошенко та К.Йоганніс окреслили шляхи вирішення проблем, які лишалися відкритими впродовж багатьох років, обговорили співпрацю в галузі торгівлі, енергетики, охорони природи, транспорту, інфраструктури та інших секторів⁵.

За останні два роки політичні контакти між сусідніми державами набули сталої динаміки: крім офіційного візиту в Україну Президента Румунії К.Йоханніса (17.03.2015 р.), відбулися: робочий візит до Києва Прем'єр-міністра Румунії В.Понти (2.10.2014 р.), офіційний візит до Румунії Міністра закордонних справ України П.Клімкіна (17.02.2015 р.). Підписано важливі для громадян двох країн документи, насамперед, Угоду про малий прикордонний рух (2014 р.), Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про зміцнення заходів довіри та безпеки (2014 р.), Угоду про відкриття поромної переправи через Дунай між населеними пунктами Орлівка (Україна) та Ісакча (Румунія), 2015 р⁶.

Сторони розпочали реальний процес перезавантаження двосторонніх відносин на основі дружби, добросусідства, взаємної вигоди та довіри. При цьому важливою вбачається оцінка Послом України в Румунії Т.Бауером активної позиції румунського громадянського суспільства як особливого фактору, що спричинив початок реального перезавантаження відносин між Україною та Румунією. Саме румунське суспільство сформувало відповідний запит до політичної еліти, зазначає посол. Річ у тім, що на відміну від багатьох інших країн, які сприйняли українську Революцію гідності як прагнення українців до європейської інтеграції, прагнення покращити свій добробут, румунське суспільство бачило події на Майдані через призму власної Революції 1989 року, в результаті якої було повалено режим Н. Чаушеску, загинуло понад 1100 румунських громадян. З цієї точки зору – це була трагедія цілого народу, рана, яка й досі дається взнаки у багатьох румунських сім'ях. З першими загиблими на Майдані біля нашого Посольства в Бухаресті з'явилися живі квіти

і лампадки, які принесли пересічні румуни, засвідчує Т.Бауер. Саме тоді і стало очевидно, що відносини між нашими народами змінилися. Їх змінили прості люди в Україні, які вийшли боротися за свої права, їх змінили прості румуни, які відгукнулися на нашу біду. Всі спроби третьої сторони на початку 2014 року спровокувати конфлікт між українцями і румунами шляхом інформаційних “вкидів” у румунські ЗМІ щодо того, що “прийшов час відновити історичну справедливість і повернути румунські землі”, та в Україні стосовно того, що Бухарест “ось-ось висуне Україні територіальні претензії, тому треба вживати радикальних заходів”, були відкинуті суспільствами двох країн⁷.

Стало очевидним, що інспірована російською стороною ідея можливої воєнної агресії з боку Румунії, яка поширювалася через окремі електронні видання й соціальні мережі, не досягла своєї мети. Завдяки консолідації здорових сил як у Румунії, так і в Україні ця інформаційна підривна операція не позначилася на позитивній динаміці розвитку двосторонніх відносин. Румунська сторона виступає послідовним союзником України у протистоянні російській експансії.

3 липня 2014 р. Парламент Румунії першим серед законодавчих органів країн-членів ЄС завершив процедуру ратифікації Угоди про асоціацію Україна – Європейський Союз, а Президент Румунії вже через декілька днів (09.07.2014 р.) підписав “Декрет про промульгацію Закону про ратифікацію Угоди про асоціацію між ЄС та Україною”.

У рамках НАТО Румунія очолила трастовий фонд, створений для надання допомоги Україні у сфері інформаційної та кібернетичної безпеки, та виділила на реалізацію відповідних заходів 50 тис. євро. Гуманітарна допомога Бухареста була надана для лікування та реабілітації українських військовослужбовців, які постраждали у ході бойових дій на Донбасі, організації відпочинку дітей учасників АТО.

За існуючих умов актуальною стала інтенсифікація українсько-румунської співпраці в торговельно-економічній сфері. Враховуючи переорієнтацію українських виробників на європейський ринок, значно розширилася географія українських регіонів, які виявляють діловий інтерес до Румунії, збільшилась кількість вітчизняних експортерів, що бажають освоїти румунський ринок. У 2014 році лише на адресу Посольства України Румунії надійшло 66 бізнес пропозицій, у 2015 р. їх було вже 142.

Як результат, фіксуються значні зміни у структурі експорту та поява у статистиці нових, нехарактерних до цього часу, товарних груп. Найбільш відчутно, завдяки преференційному режиму торговельних відносин між Україною та ЄС, збільшився експорт до Румунії харчової та сільськогосподарської продукції. Частка згаданих статей на сьогодні поки не має відчутного впливу на загальний обсяг експорту, проте існуючі тенденції та наявний попит на румунському ринку, з огляду на початок функціонування ЗВТ Україна–ЄС, дозволяє прогнозувати позитивну динаміку на найближчий період⁸.

Взаємовигідною та життєво обумовленою є інтенсифікація українсько-румунської співпраці в енергетичній сфері. Навесні 2015 року Румунія повністю відмовилася від поставок російського газу і стала однією з енергонезалежних європейських країн. Планується, що за 5-10 років Румунія вийде на європейський енергетичний ринок як газовий експортер. Очевидно, що Україна, яка шукає альтернативні російським джерелам енергоресурси та володіє найбільшими у Європі газосховищами, може у перспективі стати для Румунії надійним партнером при реалізації взаємовигідних проєктів.

Серед проявів позитивних змін останнього часу слід також відзначити відсутність публічної експлуатації румунським політикумом та експертним середовищем традиційно “чутливих” аспектів відносин з Україною.

У цьому сенсі варто сподіватися, що Бухарест відмовиться від колишніх упереджених оцінок щодо політики України у сфері забезпечення прав румунської меншини, обидві країни здійснюватимуть сучасний і демократичний підхід щодо підтримки національних громад, пов'язаний з пошуків культурних обмінів, встановленням горизонтальних контактів у науковій та освітній сферах, реалізацією різного роду програм.

Потребує двосторонніх зусиль і проблематика судноплавства на Дунаї, зокрема, її переведення у площину взаємовигідного двостороннього співробітництва в регіоні спільного сусідства. Попри збереження розбіжностей з румунською стороною щодо реалізації українського проєкту глибоководного суднового ходу в гирлі Бистре на річці Дунай, позитивом вбачається започаткування двостороннього діалогу з питань здійснення спільного екологічного моніторингу дельти р. Дунай, проведення відповідних двосторонніх консультацій, налаштованість до пошуку компромісних рішень.

Адже ухвалені останнім часом у Києві та Бухаресті офіційні документи щодо національної безпеки свідчать, що цілі та мотиви щодо поглиблення співпраці України та Румунії в регіональному аспекті, зміцнення безпеки в Чорноморському регіоні співпадають.

Зокрема, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року визначає, що зусилля України на регіональному рівні спрямовуватимуться на створення ефективної системи взаємодії у Центральній та Східній Європі з метою забезпечення безпеки та стабільності. Зовнішні гарантії безпеки забезпечуватимуться шляхом формування мережі союзництва як з окремими державами та регіональними організаціями й ініціативами (шляхом укладення угод про спільну оборону або військової допомогу), так і з міжнародними безпековими організаціями (шляхом участі у механізмах колективної безпеки)⁹.

Нова Національна стратегія оборони Румунії, затверджена Парламентом 22 червня 2015 р., визначає спроби реконфігурації регіонального безпекового середовища та спроби РФ зміцнити свої позиції в Чорноморському регіоні - одним з основних факторів, що впливає на регіональний вимір національної безпеки Румунії¹⁰.

Стурбованість офіційного Бухареста зрозуміла, адже йдеться про дестабілізацію регіону, експансію Росії поблизу румунського кордону, збільшення військової активності Москви у Чорному морі (від румунського кордону до Криму – 230 км, Придністров'я – 100 км). Мілітаризація незаконно анексованої Росією території Криму та Придністров'я, воєнна кампанія на сході України, підтримка Кремлем регіонального націоналізму, а також дестабілізація України, Молдови і Придністров'я – все це є однозначними загрозами як для України, так і Румунії.

Ефективна протидія дестабілізаційним планам Росії в регіоні стає пріоритетним завданням

для України та Румунії, яке можна вирішити лише спільними зусиллями, шляхом зміцнення регіональної співпраці. Цілком логічними є визначення сторонами ключового питання українсько-румунських відносин – налагодження взаємодії у безпековій сфері, наміри щодо створення трикутника співпраці Україна-Румунія-Польща та інших об'єднань держав задля забезпечення миру і стабільності в регіоні Чорного моря та Європі в цілому¹¹.

Висновки.

Нинішній етап українсько-румунських відносин характеризується сталими позитивними тенденціями, що дають підстави стверджувати про початок нового етапу двосторонніх відносин. На експертному рівні обговорюються перспективи розбудови стратегічного партнерства між Україною та Румунією.

Одним з визначальних факторів, що спричинив початок реального перезавантаження відносин між Україною та Румунією є активна позиція румунського громадянського суспільства, його відповідний запит до політикуму.

Серед офіційних та політичних кіл Румунії, парламентських партій, впливових громадських організацій, засобів масової інформації відсутня діяльність, що була б спрямована на порушення суверенітету та територіальної цілісності нашої держави.

Для зміцнення зазначених тенденцій важливим завданням української та румунської сторін як на офіційному, так і на неурядовому рівні, є продовження конструктивного діалогу з вирішення чутливих питань двосторонніх відносин.

Загрозам щодо дестабілізації ситуації в Чорноморському регіоні, спричиненими агресивними діями Росії, можна ефективно протистояти спільними зусиллями країн регіону, шляхом регіональної співпраці України, Румунії, Республіки Молдова та інших причорноморських країн.

ПОСИЛАННЯ:

¹ Україна та Румунія зацікавлені в розширенні двосторонньої співпраці – зустріч Президентів у Мюнхені. 13 Лютого 2016// Президент України. Офіційне інтернет-представництво – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.

² Перспективи розвитку партнерських відносин України з Румунією. Аналітична записка, грудень 2015 р.//Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.

Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К.: НІСД, 2015. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.

Засморжук О. Новий друг України. – Інформаційне агентство УНІАН, 15.04.2015 р. Режим доступу: <http://www.unian.net>.

³ Політичні відносини між Україною та Румунією. – Посольство України в Румунії//Веб-сайт. - Режим доступу:<http://romania.mfa.gov.ua>.

⁴ Процес Румунія проти України – Вікіпедія//Вільна енциклопедія - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.

⁵ Се a discutat Iohannis cu Poroşenko la Kiev. – Romania libera, 17.05.2015. – Режим доступу: www.romanalibera.ro.
К.Іонеску. Нові збройні конфлікти у Європі – це крок назад. – Національна безпека і оборона, № 8-9 (157-158), 2015.- Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua>.

⁶ Україна та Румунія. Договірні-правова база. - Посольство України в Румунії. Веб-сайт: romania.mfa.gov.ua.

⁷ Т.Бауер. Київ – Бухарест: час партнерського діалогу-г. «День», 29.04.2015 р., №75, (2015)// Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua>.

⁸ Зустріч з представниками ділових кіл у Румунсько-Українській Двосторонній торговій палаті 27 січня 2016 р.- Посольство України в Румунії//Веб-сайт. - Режим доступу:<http://romania.mfa.gov.ua>.

⁹ Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287 // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

¹⁰ Strategia nationala de aparare a tarii pentru perioda 2015-2019 – O Romania puternica in Europa si in lume. – Bucuresti-2015 // Президент Румунії. Офіційне інтернет-представництво // Режим доступу: <http://www.presidency.ro>

¹¹ Чорноморський регіон: виклики та загрози регіональній безпеці. Аналітична записка, грудень 2015 р.//Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.

Ф.Кепітенеску, Х.Манта. Співробітництво Румунія-Україна-Республіка Молдова. – Radio Romania International/ Всесвітня служба Радіо Румунія, 10.03.2014 р.- Режим доступу: <http://www.rri.ro>.

А. Гремале. Трикутник Румунія-Молдова-Україна: час зруйнувати усталені шаблони. – «Дзеркало тижня», №6, 20 лютого 2015 – Режим доступу: <http://www.dt.ua>.

А. Бендаржевський. Польща-Румунія-Україна: трикутник стратегічної співпраці, створений Путіним. – Інститут світової політики, 10.07.2015 р.- Режим доступу: <http://www.iwp.org.ua>.

Стратегічні пріоритети політики України в Чорноморському регіоні. Аналітична доповідь// Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень у м.Одесі. – Одеса, Фенікс, 2013. - Режим доступу: <http://www.od.niss.gov.ua>.

Luskalova K.E. Ukraine-Romania: modern trends in bilateral relations / Diplomatic Academy of Ukraine the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine

The article analyzes current bilateral relationship between Ukraine and Romania and summarizes around the introduction of consistent positive tendencies. The article looks into historical, political, economic and humanitarian context of the bilateral cooperation highlighting the examples of resolution by the parties of complex inherited problems of bilateral relationship in accordance with international law. The article further examines the perspectives of deepening Ukrainian-Romanian cooperation in the context of regional security, European and Euro-Atlantic integration.

Keywords: Ukrainian-Romanian bilateral relationship, Romania, bilateral dialogue, economic cooperation, national minorities, regional security, European integration.

Лускалова К.Е. Украина-Румыния: современные тенденции двусторонних отношений / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины

В статье анализируются современные отношения между Украиной и Румынией, делается вывод о появлении устойчивых положительных тенденций. Исследуется исторический, политический, экономический, гуманитарный контекст двустороннего сотрудничества, акцентируется внимание на примерах решения двумя государствами сложных, унаследованных с прошлого, проблем двусторонних отношений в соответствии с нормами международного права. Рассматриваются перспективы углубления украинско-румынского взаимодействия в контексте региональной безопасности, европейской и евроатлантической интеграции.

Ключевые слова: украинско-румынские отношения, Румыния, двусторонний диалог, экономическое сотрудничество, национальные меньшинства, региональная безопасность, европейская интеграция.

Стаття надійшла до редакції: 18.01.2016

Рекомендовано до друку: 19.02.2016